

Реферат на тему: "Українська література ХХ ст."

Тематично-літературні реферати

Реферат

на тему:

"Українська література ХХ ст."

Українська література ХХ століття пройшла різні етапи і періоди: революційний, воєнний, післявоєнний, пострадянський. Кожний етап характеризується своїми особливостями, своїми літературними героями. У даній роботі спробуємо розглянути ХХ століття України у літературному розрізі.

Традиційно вважається, що зачинателем українського модернізму був Микола Вороний. Готуючи в 1901 р. альманах "З-над хмар і долин" (вийшов у 1903 р.), М.Вороний опублікував у "Літературно-науковому віснику" відкритий лист до українських письменників, в якому закликав надсилати твори, в яких були б "усунуті набік різні заспівані тенденції та вимушені моралі", де було б "хоч трошки філософії, де хоч клаптик яснів би ... блакитного неба". М.Вороний вважав неприйнятними для свого альманаху примітивні побутово-етнографічні та натуралістичні, спрощено тенденційні твори. Основна думка виступу М.Вороного виділялася чітко: він закликав писати інакше, "по-сучасному", оновлювати літературу, виходячи насамперед із суто художніх вимог і завдань. Тим часом молодші автори, передусім ті, що складали ядро групи "Молода муза", наголошували, що кризу в літературі спричинив "тенденційний реалізм" І.Нечуя-Левицького, П.Мирного, І.Карпенка-Карого та ін., у яких "кожну описану подію можна було сконтролювати метром і кожну їхню тенденцію – звичайним розумуванням". Щоб вийти з цієї кризи, треба стати на інший шлях: "Воля і свобода в змісті й формі, щирість у почуваннях людських і в тонах природи". Оскільки молодомузівці художню красу намагалися цілком відмежувати від суспільно-патріотичних мотивів, І.Франко вважав, що цей шлях веде "літературу в якийсь глухий кут, де можна хіба що повіситись".

Оскільки український реалізм початку ХХ століття був здебільшого народницьким, "селянським" реалізмом, остільки антинародництво стало важливою засадою модерністів. Прозвучали заклики до оновлення і розширення проблемно-тематичного діапазону, відходу від переважно селянської тематики, характерів, зрештою, мови, лексики. Нарешті, на противагу народницькому реалізмові, модернізм відстоював пріоритет індивідуального над колективним, права особистості, а не абстрактні інтереси суспільства, в жертву яким приносилися особисті пориви.

Революція 1917 р. сповнила культурну діяльність України відчуттям новизни, свідомістю звільнення від старого світу та його обмежень. Поставали складні невідступні питання про те, в якому напрямі слід розвиватись українській культурі, на

які взірці їй належить орієнтуватись і якою бути взагалі. Це був час пошуків і сподівань. Натхнені відчуттям власної місії та зростаючою аудиторією, письменники, художники й учені з захопленням поринули у створення нового культурного всесвіту.

Ніде так не виявлялися ці свіжі настрої, як у літературі. Марксистські письменники пропагували думку, згідно з якою для здійснення своїх завдань революція, крім суспільно-політичної сфери, повинна сягнути і в область культури. Тобто буржуазне мистецтво і мислення минулого необхідно замінити новим, пролетарським, мистецтвом.

Спроба створити пролетарську культуру в Росії призвела до виникнення літературної організації "Пролеткульту", що спиралася на дві корінні засади: по-перше, пролетарську культуру можна створити, відкинувши традиції й зразки минулого; по-друге, у творенні цієї культури повинні брати участь народні маси. Ототожнений із культурою російського міста, "Пролеткульт" не мав великого впливу серед українців. Однак його ідеї зробили свою справу в процесі виникнення в Україні так званих масових літературних організацій.

У 1922 р. в Харкові під керівництвом Сергія Пилипенка з'явилася перша з масових літературних організацій — "Плуг". Заявивши, що для мас треба створювати таку літературу, яку вони хочуть, ця організація заснувала мережу письменницьких гуртків, котра незабаром охопила 200 письменників і тисячі початківців. Один із діячів організації так висловив ставлення до мистецтва: "Завдання нашого часу в царині мистецтва полягає в тому, щоб приземлити мистецтво, зняти його з п'єдесталу на землю, зробити його потрібним і зрозумілим для всіх". Через рік Василь Еллан-Блакитний організував літературну групу "Гарт", що також прагнула працювати для створення пролетарської культури на Україні. У групу входили Костянтин Гордієнко, Олександр Довженко, Олесь Досвітній, Михайло Йогансен, Олександр Копиленко, Іван Микитенко, Валер'ян Поліщук, Володимир Сосюра, Іван Сенченко, Павло Тичина, Микола Хвильовий та ін.

Поряд із цими марксистськими організаціями виникали також невеликі групи ідеологічно нейтральних або "непролетарських" письменників та художників.

У період українізації особливо виділяється київська літературна група "неокласиків", яку очолював Микола Зеров. До її складу входили Михайло Драй-Хмара, Павло Филипович, О. Бургардт (Юрій Клен), Максим Рильський. Блискуче освічені люди, вони володіли багатьма іноземними мовами, створювали численні переклади світової класики, активно протистояли "Пролеткульту". "Неокласики" орієнтувалися на поєднання національних традицій і досвіду світової та європейської літератури.

Естетичні погляди "неокласиків" поділяв М.Хвильовий, який виступав проти хуторянства й "масовізму" у літературі. Його публіцистика ("Камо грядеши?", "Думки проти течії") відіграли значну роль у розвитку українського літературного процесу. Стаття "Україна чи Малоросія?" 1926 р. була вилучена з літературного обігу, її опубліковано лише 1990р.

У 1925 р. після розпаду "Гарту" частина його членів (серед них Микола Куліш,

Павло Тичина, Микола Бажан, Петро Панч, Юрій Яновський та Іван Сенченко) утворили елітарну літературну організацію "Вапліте" ("Вільна академія пролетарської літератури") на чолі з Миколою Хвильовим.

Противниками "Вапліте" були не лише Пилипенко та інші прихильники "Плуга". З критикою "буржуазно-націоналістичної ідеології" виступило тодішнє комуністичне керівництво України. Навіть Сталін вказав на небезпеку поглядів М.Хвильового. Для боротьби з поширенням націоналістичних ідей у літературі у 1927 р. було створено прорадянську організацію ВУСПП (Всеукраїнська спілка пролетарських письменників) і посилено контроль комуністичної партії за літературною діяльністю.

У розпал цих подій з'являються літературні твори високого ґатунку — П.Тичини та М.Рильського. Одразу ж після виходу в 1918 р. збірки "Сонячні кларнети" П.Тичина здобув широке визнання. Продемонстроване ним у таких наступних збірках, як "Замість сонетів і октав", "Вітер з України", мистецьке володіння словом не лишало сумніву в тому, що твори Тичини є справжньою віхою в розвитку української поезії. Поезії Максима Рильського, що публікувались у збірках "Під осінніми зорями", "Синя далечінь", "Тринадцята весна", були стриманими, філософськими й глибоко вкоріненими у класичні традиції Заходу. Серед багатьох інших поетів того часу на особливу увагу заслуговують Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Євген Плужник, Володимир Сосюра, Микола Бажан і Тодось Осьмачка.

Головними темами прозових творів були наслідки революції та громадянської війни в житті людини і суспільства. У "Синіх етюдах", що пройняті тонким почуттям слова, симбіозом романтичності й грубого реалізму, Микола Хвильовий оспівує революцію, в той час як в "Осені" і "Я" він відображає її суперечності й своє зростаюче почуття розчарування нею. В таких творах, як "У житах", Григорій Косинка майстерно змальовує рішучість селян у боротьбі з чужоземцями. У романі "Місто" скептично-містичний Валер'ян Підмогильний описує, як українському селянинові безбідно жити в чужому для нього місті завдяки тому, що він відмовляється від кращих селянських цінностей. У своєму творі "Із записок холоуя" майстер сатири Іван Сенченко висміює безхребетних лакиз, що їх породжував радянський лад. У романі Юрія Яновського "Чотири шаблі" з його яскравими описами селян-партизан проступає дух запорозьких козаків. Але неперевершеним щодо популярності був Остап Вишня, дотепні гуморески якого читали мільйони людей.

Серед драматургів найвидатнішою постаттю був Микола Куліш. Три його п'єси — "Народний Малахій", "Мина Мазайло" і "Патетична соната" — викликали сенсацію своєю модерністською формою і трагікомічним трактуванням нової радянської дійсності, російського шовінізму, "малоросійської" ментальності, анахронічного українського націоналізму, духовної незрілості комуністів-доктринців.

У цей період сталися показові зміни у відносинах між українським Заходом і Сходом. Якщо на межі століть галицькі видання відкривали свої шпальти для письменників з Наддніпрянщини, то в 20—30-ті роки східноукраїнська преса широко публікує галицьких та буковинських авторів. А в Харкові створюється письменницька

спілка "Західна Україна" з однойменним журналом, яку після повернення з Америки очолює Мирослав Ірчан. Імена Ярослава Галана, Степана Тудора, Петра Козланюка, Ярослава Кондри, Олександра Гаврилкжа, Василя Бобинського, Катерини Гриневичевої, Мирослави Сопілки розмаїто репрезентують літературно-мистецькі пошуки західноукраїнських авторів.

Новаторським талантом у Західній Україні вирізнявся поет-імажиніст Богдан-Ігор Антонич. Привертають увагу філософським осмисленням буття збірки "Три перстені", "Книга Лева", "Зелена Євангелія", "Ротації". Творчість Б.-І. Антонича співзвучна з поезією П.Тичини.

Неоднозначним є розвиток літературного процесу пострадянського періоду ХХ століття. Продовжують творити письменники й поети старшого покоління: І.Драч, Р.Іваничук, П.Загребельний, Л.Костенко, Ю.Мушкетик, Б.Олійник, Д.Павличко. Проте література відчуває на собі тиск ринку, вона змушена йти за читачем (покупцем). Ця тенденція сприяє розвитку масової та популярної літератури, переважно російськомовної. Розквітають такі жанри, як фантастика, детектив, любовно-авантюрний роман. Відомими далеко за межами України письменниками-фантастами є Генрі Лайон Олді (колективний псевдонім Д.Громова та О.Ладижинського), А.Валентинов, М. та С.Дяченки, майстром любовно-авантюрного жанру вважається Симона Вілар (Н.Гавриленко).

Поки що можна констатувати слушність думки визначного українського консерватора початку ХХ ст. В.Липинського, який в "Листах до братів - хліборобів" змалював картину проблематичності формування повноцінної нації на території, що здобула незалежність не шляхом принципової визвольної боротьби, а внаслідок розпаду метрополії. Однак останніми роками інерційність мислення і рудименти старого життя усе далі відходять в минуле, а в сучасному культурному житті України можна відзначити обнадійливі позитивні тенденції, які віддзеркалюють процес національного духовного відродження українського народу.

Можна виділити декілька чинників, що впливатимуть на подальший розвиток української культури, а саме: 1) поглиблення національного самопізнання та самоусвідомлення; 2) створення умов для існування, розвитку, співпраці та змагання розмаїтих філософських, релігійних, літературних, образотворчих, музичних течій, напрямів, шкіл, тобто дійсне ствердження свободи духовної творчості; 3) врахування світового культурного досвіду, усвідомлення власної національної культури як ланки світового культурного процесу, співучасть у світовому культурному обміні за умов визнання пріоритету загальнолюдських цінностей та усвідомлення землі як спільного дому усього людства; 4) всебічне використання резервів національної культурної традиції, можливостей національної ментальності, орієнтація на створення оригінальних культурних цінностей, що мають не лише національне, але й загальнолюдське, світове значення, адже останнє і є критерієм зрілості культури.

Зараз поки що важко передбачити конкретні форми, яких набуде культура в умовах національно-державного відродження. Але провідною тенденцією, мабуть, буде

розкріпачення творчості, збагачення мистецького арсеналу, посилення новаторських тенденцій і водночас звертання до джерел національної традиції як до школи художнього мислення.

Однією з актуальних проблем на сьогодні є державна підтримка національної культури. Продумана система державного протекціонізму стосовно української національної культури, яка б не порушувала інтереси інших національних осередків України і не суперечила загальнолюдським принципам, державна підтримка культур національних меншин – ось один з необхідних напрямів національно-духовного відродження нашої держави. Особливої уваги потребує українізація різних форм масової культури, сучасної індустрії розваг, а також тих новітніх видів та жанрів культури, які з різних причин не розвиваються в Україні або втратили національну визначеність (телевізійні жанри, оперета, різні форми відеокультури).

Література

1. Єфремов С. Історія українського письменства: У 2 т. — Т.1. – К., 1924.
2. Жулинський М. Традиція і проблема ідейно-естетичних пошуків в українській літературі ХХ століття // Записки наук. товариства імені Т. Шевченка. Праці філолог. секції. – Львів, 1992. — С.141-153.